

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (peto vijeće)

8. lipnja 2017.*

[Tekst ispravljen rješenjem od 12. lipnja 2017.]

[Tekst ispravljen rješenjem od 14. rujna 2017.]

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Nadležnost, priznavanje i izvršenje sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću – Međunarodna otmica djece – Haška konvencija od 25. listopada 1980. – Uredba (EZ) br. 2201/2003 – Članak 11. – Zahtjev za predaju – Pojam ‚uobičajeno boravište‘ dojenčeta – Dijete rođeno sukladno želji njegovih roditelja u državi članici koja nije ona u kojoj oni imaju uobičajeno boravište – Neprekidni boravak djeteta tijekom prvih mjeseci njegova života u državi članici njegova rođenja – Odluka majke da se ne vrati u državu članicu u kojoj se nalazilo uobičajeno boravište para”

U predmetu C-111/17 PPU,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Monomeles Protodikeio Athinon (Prvostupanjski sud u Ateni po sucu pojedincu, Grčka), odlukom od 28. veljače 2017., koju je Sud zaprimio 7. ožujka 2017., u postupku

OL

protiv

PQ,

SUD (peto vijeće),

u sastavu: J. L. da Cruz Vilaça (izvjestitelj), predsjednik vijeća, M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits i F. Biltgen, suci,

nezavisni odvjetnik: N. Wahl,

tajnik: L. Hewlett,

uzimajući u obzir zahtjev suda koji je uputio prethodna pitanja od 28. veljače 2017., koji je Sud zaprimio 7. ožujka 2017., da se sukladno članku 107. Poslovnika Suda o zahtjevu za prethodnu odluku odluči u hitnom postupku,

uzimajući u obzir odluku petog vijeća od 16. ožujka 2017. da usvoji taj zahtjev,

* Jezik postupka: grčki

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 4. svibnja 2017.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za OL, C. Athanasopoulos i A. Alexopoulou, *dikigoroi*,
- za PQ, S. Sfakianaki, *dikigoras*,
- za vladu Helenske Republike, T. Papadopoulou, G. Papadaki i A. Magrippi, u svojstvu agenata,
- [kako je ispravljeno rješenjem od 14. rujna 2017.] za vladu Ujedinjene Kraljevine, S. Brandon u svojstvu agenta, uz asistenciju E. Devereaux, *QC*,
- za Europsku komisiju, M. Konstantinidis, M. Wilderspin i A. Katsimerou, u svojstvu agenata,
- saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 16. svibnja 2017.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 11. stavka 1. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (SL 2003., L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 133.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osoba OL i PQ u vezi sa zahtjevom OL-a za predaju njihova djeteta, koje se nalazi u Grčkoj, državi članici u kojoj je rođeno i u kojoj boravi sa svojom majkom, u Italiju, gdje je bilo uobičajeno boravište para prije rođenja djeteta.

Pravni okvir

Međunarodno pravo

- 3 Ciljevi Konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, zaključene 25. listopada 1980. u Haagu (u daljnjem tekstu: Haška konvencija iz 1980.), kako to proizlazi iz njezine preambule, jesu, među ostalim, zaštititi djecu na međunarodnoj razini od štetnih učinaka nezakonitog odvođenja ili zadržavanja i uspostaviti procedure koje će jamčiti što hitniji povratak djeteta u državu u kojoj je imalo uobičajeno boravište. Tu su konvenciju ratificirale sve države članice Europske unije.
- 4 Člankom 1. Haške konvencije iz 1980. propisano je:
„Ciljevi ove konvencije jesu:
(a) osigurati što hitniji povratak djece nezakonito odvedene ili zadržane u nekoj državi ugovornici;
(b) osigurati da se prava na brigu [skrb] i viđenje s djetetom po zakonu jedne države ugovornice stvarno poštuju u drugoj državi ugovornici.”

5 U skladu s člankom 3. te konvencije:

„Odvođenje ili zadržavanje djeteta smatrat će se nezakonitim:

- (a) ako predstavlja povredu prava na brigu [skrb] što ga je dobila osoba, institucija ili bilo koje drugo tijelo, kolektivno ili pojedinačno, po zakonu države u kojoj je dijete bilo stalno nastanjeno [imalo uobičajeno boravište] prije odvođenja ili zadržavanja; i
- (b) ako su se u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ta prava ostvarivala bilo zajednički ili pojedinačno, ili bi se ta prava ostvarivala da nije bilo odvođenja ili zadržavanja.

Prava na brigu [skrb] spomenuta u točki (a) stavka 1. mogu se steći, prije svega, provedbom zakona ili na temelju sudske ili upravne odluke, ili na temelju sporazuma koji ima pravni učinak prema pravu dotične države.”

6 U članku 5. točki (a) navedene konvencije predviđa se da u smislu te konvencije „pravo na brigu [skrb]” uključuje prava koja se odnose na brigu o ličnosti djeteta, osobito pravo na određivanje mjesta boravka djeteta.

7 Članak 8. iste konvencije propisuje:

„Bilo koja osoba, institucija ili drugo tijelo koje tvrdi da je odvođenjem ili zadržavanjem djeteta povrijeđeno pravo na brigu [skrb], može se obratiti centralnom izvršnom organu države u kojoj je mjesto stalnog boravka djeteta ili centralnom izvršnom organu bilo koje druge države ugovornice za pomoć u osiguravanju povratka djeteta.

[...]”

8 U članku 11. prvom stavku Haške konvencije iz 1980. predviđeno je da će sudska ili upravna tijela država ugovornica hitno provesti postupak za povratak djeteta.

Pravo Unije

9 U uvodnim izjavama 12. i 17. Uredbe br. 2201/2003 navedeno je:

„(12) Nadležnost u predmetima povezanim s roditeljskom odgovornošću, utvrđena ovom Uredbom, temelji se u svjetlu zaštite interesa djeteta, posebno na kriteriju blizine. To znači da bi u prvome redu trebala biti nadležna država članica u kojoj dijete ima uobičajeno boravište, osim u određenim slučajevima mijenjanja djetetova boravišta ili u skladu sa sporazumom između nositelja roditeljske odgovornosti.

[...]

„(17) U slučajevima nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta, predaja djeteta trebala bi se postići bez odlaganja, pa bi se u tu svrhu i dalje primjenjivala [Haška konvencija iz 1980.], dopunjena odredbama ove Uredbe, posebno njezin članak 11. [...]”

10 Članak 2. te uredbe sadržava sljedeće definicije:

„[...]”

7. izraz ‚roditeljska odgovornost‘ označava prava i obveze koje se odnose na dijete ili njegovu imovinu, koja su sudskom odlukom dodijeljena fizičkoj ili pravnoj osobi, primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom. Ovaj izraz uključuje i prava roditeljske skrbi i odgoja djeteta te prava na kontakt s djetetom;
8. izraz ‚nositelj roditeljske odgovornosti‘ označava svaku osobu koja ima roditeljsku odgovornost prema djetetu;
9. izraz ‚pravo na skrb‘ uključuje prava i obveze koji se odnose na roditeljsku skrb nad djetetom, a posebno na pravo određivanja djetetova boravišta;

[...]

11. izraz ‚nezakonito odvođenje ili zadržavanje‘ označava odvođenje ili zadržavanje djeteta ako:
 - (a) je riječ o kršenju prava na skrb stečenog sudskom odlukom ili primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom u skladu s pravom države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova odvođenja ili zadržavanja;
 - i
 - (b) pod uvjetom da su, u trenutku odvođenja ili zadržavanja, prava na skrb bila izvršavana, bilo zajednički ili samostalno, ili bi bila izvršavana, ali u svrhe odvođenja ili zadržavanja. Smatra se da se pravo na skrb zajednički koristi kada, u skladu sa sudskom odlukom ili primjenom prava, jedan nositelj roditeljske odgovornosti ne može odlučivati o djetetovu boravištu bez pristanka drugog nositelja roditeljske odgovornosti.”
- 11 U skladu s člankom 8. navedene uredbe, pod naslovom „Opća nadležnost“:

„1. Sudovi države članice nadležni su u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću prema djetetu koje ima uobičajeno boravište u državi članici u trenutku pokretanja postupka.

2. Stavak 1. podložan je primjeni odredaba članaka 9., 10. i 12.”
- 12 Članak 10. navedene uredbe, koji se odnosi na „Nadležnost u slučajevima otmice djeteta”, određuje:

„U slučaju nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta, sudovi države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, zadržavaju svoju nadležnost sve dok dijete ne dobije uobičajeno boravište u drugoj državi članici i:

 - (a) dok svaka osoba, ustanova ili drugo tijelo s pravom na skrb ne pristane na odvođenje ili zadržavanje;

ili

 - (b) dok dijete u drugoj državi članici ne boravi najmanje godinu dana nakon što je osoba, ustanova ili drugo tijelo s pravom na skrb saznalo ili trebalo saznati gdje se dijete nalazi, a dijete se smjestilo u novoj sredini, i dok nije zadovoljen barem jedan od sljedećih uvjeta:
 - i. u roku od godine dana nakon što je nositelj prava na skrb saznao ili trebao saznati gdje se dijete nalazi, nikakav zahtjev za predaju nije predan nadležnim tijelima države članice u koju je dijete odvedeno ili u kojoj je zadržano;
 - ii. zahtjev za predaju koji je uložio nositelj prava na skrb povučen je, a nikakav novi zahtjev nije podnesen u roku iz stavka i.;
 - iii. zaključen je predmet pred sudom države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, u skladu s člankom 11. stavkom 7.;

- iv. sudska odluka o skrbi koja ne podrazumijeva predaju djeteta donesena je na sudovima države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova nezakonitog odvođenja ili zadržavanja.”

13 Članak 11. Uredbe br. 2201/2003, naslovljen „Predaja djeteta”, određuje:

„1. Ako osoba, ustanova ili tijelo koje ima pravo na skrb od nadležnih tijela u državi članici zatraži donošenje sudske odluke na temelju [Haške konvencije iz 1980.], kako bi postiglo predaju djeteta koje je nezakonito odvedeno ili zadržano u državi članici koja nije država članica u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, primjenjuju se stavci 2. do 8.

[...]

3. Sud kojemu je podnesen zahtjev za predaju djeteta iz stavka 1. djeluje što je moguće brže u postupku na temelju zahtjeva, koristeći najbrži raspoloživi postupak u skladu s nacionalnim pravom.

Ničime ne dovodeći u pitanje odredbe podstavka 1., osim ako to sprečavaju izuzetne okolnosti, sud donosi odluku najkasnije šest tjedana od dana podnošenja zahtjeva.

[...]”

Grčko pravo

14 Iz informacija sadržanih u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da u Grčkoj zahtjev za predaju u smislu Haške konvencije iz 1980. mora biti podnesen Monomelesu Protodikeio (prvostupanjski sud po sucu pojedincu) prema mjestu gdje se dotično dijete nalazi nakon otmice ili mjestu boravišta osobe koja izvršava otmicu. Takav zahtjev može podnijeti ili ministarstvo pravosuđa – koje je u toj državi članici središnje tijelo nadležno za zahtjeve za predaju – ili neposredno osoba, ustanova ili tijelo koje se poziva na pravo na skrb nad djetetom. Povodom tog zahtjeva postupaju prema pravilima postupka privremene pravne zaštite, ali se odlukom koju donosi sud kojem je zahtjev podnesen konačno rješava spor koji se odnosi na predaju djeteta.

Glavni postupak i prethodno pitanje

- 15 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev kao i pisanih i usmenih očitovanja iznesenih Sudu proizlazi da su se OL, talijanski državljani, i PQ, grčka državljanka, vjenčali 1. prosinca 2013. u Italiji, državi članici u kojoj su se zajedno nastanili, u općini Sassoferrato.
- 16 Iako je PQ bila u osmom mjesecu trudnoće, supružnici su se dogovorili da će se dijete roditi u Ateni (Grčka), gdje će se moći koristiti pomoći njezine obitelji s očeve strane, i da će se nakon toga PQ vratiti bračnom kućanstvu u Italiju s njihovim djetetom.
- 17 Supružnici su stoga otišli u Atenu, gdje je PQ 3. veljače 2016. rodila kćer koja od tada boravi sa svojom majkom. OL se nakon toga vratio u Italiju. Prema njegovim navodima, on se suglasio da dijete boravi u Grčkoj do svibnja 2016., kada je očekivao povratak svoje supruge zajedno s dojenčecom. Međutim, tijekom lipnja iste godine PQ je jednostrano odlučila ostatu u Grčkoj s djetetom.
- 18 Prema navodima PQ, supružnici nisu utvrdili točan datum njezina povratka u Italiju zajedno s djetetom. PQ tvrdi, među ostalim, da ih je tijekom svibnja 2016. i kasnije tijekom lipnja iste godine OL posjetio u Grčkoj. Navodno su se, osim toga, dogovorili da će zajedno provesti ljetni godišnji odmor u toj državi članici.

- 19 OL je 20. srpnja 2016. pred Tribunaleom ordinario di Ancona (Sud u Anconi, Italija) podnio tužbu za razvod braka. U tom je postupku osobito zatražio da mu se dodijeli isključiva skrb nad djetetom, da se majci dodijeli pravo na kontakt s djetetom, da se naloži predaja djeteta u Italiju i da mu se dosudi iznos na ime uzdržavanja. Odlukom od 7. studenoga 2016. taj je sud procijenio da nije potrebno donijeti odluku o zahtjevima koji se odnose na roditeljsku odgovornost nad djetetom, s obrazloženjem da ono od rođenja boravi u državi članici koja nije Italija. OL je podnio žalbu protiv te odluke, koju je 20. siječnja 2017. potvrdio Corte di appello di Ancona (Žalbeni sud u Anconi). Osim toga, odlukom od 23. siječnja 2017. Tribunale ordinario di Ancona (Sud u Anconi) odbio je donijeti odluku o zahtjevu za dosuđivanjem iznosa na ime uzdržavanja, i dalje s obrazloženjem da uobičajeno boravište djeteta nije u Italiji. Naposljetku, 23. veljače 2017. taj je sud proglasio razvod braka OL-a i PQ i pritom nije odlučio o roditeljskoj odgovornost u odnosu na dijete.
- 20 Usporedno s postupkom pred talijanskim sudovima, 20. listopada 2016. OL je podnio zahtjev za predaju djeteta Monomelesu Protodikeio Athinon (Prvostupanjski sud u Ateni po sucu pojedincu, Grčka).
- 21 U tom pogledu taj sud smatra da, iako dijete nije „odvedeno” iz jedne države članice u drugu u smislu članka 11. stavka 1. Uredbe br. 2201/2003 ili članka 3. Haške konvencije iz 1980., njegova majka ipak ga je nezakonito zadržala u Grčkoj i pritom se otac, iako roditelji zajednički izvršavaju roditeljsku odgovornost nad tim djetetom, nije suglasio da se ondje utvrdi uobičajeno boravište tog djeteta.
- 22 Navedeni sud smatra da situacije u kojima je dijete rođeno u mjestu koje nema nikakve veze s uobičajenim boravištem njegovih roditelja – primjerice, zbog slučaja ili više sile, kao što je to putovanje njegovih roditelja u stranu zemlju – te ga je nakon toga jedan od njih nezakonito odveo ili zadržao dovodi do teških kršenja prava roditelja i do stvarnog udaljavanja djeteta od mjesta u kojem bi, prema redovnom toku stvari, imalo uobičajeno boravište. Zbog tih razloga takve bi situacije trebale biti obuhvaćene postupkom predaje predviđenim Haškom konvencijom iz 1980. i Uredbom br. 2201/2003.
- 23 Fizička prisutnost djeteta u određenom mjestu ne bi stoga trebala biti preduvjet da se ondje utvrdi njegovo „uobičajeno boravište” u smislu članka 11. Uredbe br. 2201/2003. Naime, posebno u odnosu na novorođenčad i dojenčad, čimbenici koji obično dopuštaju da se utvrdi uobičajeno boravište izgubili bi relevantnost zbog potpune ovisnosti te djece niske životne dobi u odnosu na osobe koje nad njima imaju pravo skrbi. Sud je osim toga smatrao da je uvjet koji se odnosi na fizičku prisutnost djeteta manje važan kada se radi o dojenčetu, s obzirom na to da je u presudi od 22. prosinca 2010., Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829) presudio da je boravak takvog dojenčeta od nekoliko dana u određenom mjestu, zajedno s drugim elementima, dovoljan da se ondje utvrdi njegovo uobičajeno boravište.
- 24 Prema sudu koji je uputio zahtjev, kako bi se utvrdilo uobičajeno boravište novorođenčeta ili dojenčeta, najprije kao prevladavajući čimbenik valja uzeti u obzir zajedničku namjeru roditelja nositelja roditeljske odgovornosti, koja se može izvesti iz pripremnih radnji koje su potonji obavili kako bi dočekali dijete, poput izjava o njegovu rođenju u matičnom uredu u mjestu svojeg uobičajenog boravišta, kupnje odjeće koja je djetetu potrebna i dječjeg namještaja ili pak opremanja njegove sobe ili najma prostranije kuće.
- 25 U tim je okolnostima Monomeles Protodikeio Athinon (Prvostupanjski sud u Ateni po sucu pojedincu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće pitanje:

„Kako treba tumačiti izraz ‚uobičajeno boravište’ iz članka 11. stavka 1. [Uredbe br. 2201/2003] u slučaju kada je dojenče, zbog slučaja ili više sile, rođeno u mjestu koje je različito od mjesta koje su njegovi roditelji, zajednički nositelji roditeljske odgovornosti, predvidjeli kao mjesto njegovog

uobičajenog boravišta te ga je nakon toga jedan od roditelja nezakonito zadržao u državi u kojoj je rođen ili odveo u treću državu? Posebno, je li fizička prisutnost u svakom slučaju neophodni i očigledni uvjet za utvrđenje uobičajenog boravišta osobe i, osobito, novorođenčeta?”

Hitni prethodni postupak

- 26 Sud koji je uputio zahtjev zatražio je da se o ovom zahtjevu za prethodnu odluku odluči u hitnom prethodnom postupku predviđenom člankom 107. Poslovnika Suda.
- 27 U prilog tom zahtjevu navedeni sud ističe da se glavni postupak odnosi na jednogodišnje dijete koje je udaljeno od svojeg oca u razdoblju duljem od devet mjeseci, da pritom potonji nije imao mogućnosti komunicirati s njim te da takva situacija može prouzročiti znatnu štetu njihovu budućem odnosu.
- 28 U tom pogledu valja navesti, kao prvo, da se ovaj zahtjev za prethodnu odluku odnosi na tumačenje Uredbe br. 2201/2003, koja je donesena osobito na temelju članka 61. točke (c) Ugovora o Europskoj zajednici, sada članak 67. UFEU-a, koji je smješten u glavi V. trećeg dijela Ugovora o funkcioniranju Europske unije, a koja se odnosi na područje slobode, sigurnosti i pravde. Na njega se, slijedom toga, može primijeniti hitni prethodni postupak.
- 29 Kao drugo, iz odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi da je dotično dijete odvojeno od svojeg oca u osjetljivoj dobi za svoj razvoj i produženje trenutačne situacije može ozbiljno štetiti budućem odnosu tog djeteta s ocem.
- 30 U tim uvjetima, peto vijeće Suda 16. ožujka 2017., na prijedlog suca izvjestitelja i saslušavši nezavisnog odvjetnika, odlučilo je prihvatiti zahtjev nacionalnog suda da se o prethodnom pitanju odluči u hitnom prethodnom postupku.

Prethodno pitanje

- 31 Uvodno valja navesti da se okolnosti u glavnom postupku djelomično razlikuju od onih navedenih u prethodnom pitanju.
- 32 Naime, iz odluke kojom je upućen zahtjev proizlazi da je dijete osoba OL i PQ rođeno u Grčkoj ne „zbog slučaja ili više sile”, već u skladu sa zajedničkom željom njegovih roditelja, kako bi se PQ mogla koristiti pomoći svoje obitelji s očeve strane prije porođaja i tijekom prvih mjeseci djetetova života. Također nije sporno da dijete nakon toga nije „odvedeno u treću zemlju”. Nadalje, iako sud koji je uputio zahtjev u svojem pitanju spominje i „novorođenče” i „dojenče”, valja naglasiti da se, s obzirom na to da je neposredno nakon navodnog odvođenja, i to u lipnju 2016., to dijete imalo pet mjeseci, glavni postupak odnosi na dojenče.
- 33 Sukladno ustaljenoj sudskoj praksi, nije zadaća Suda davanje savjetodavnih mišljenja o općim i hipotetskim pitanjima (presuda od 16. srpnja 1992., Meilicke, C-83/91, EU:C:1992:332, EU:C:1992:332, t. 25. i rješenje od 11. siječnja 2017., Boudjellal, C-508/16, neobjavljeno, EU:C:2017:6, t. 32.).
- 34 No, u okviru postupka suradnje između nacionalnih sudova i Suda, uspostavljene u članku 267. UFEU-a, na Sudu je da nacionalnom sudu pruži koristan odgovor koji će mu omogućiti da riješi spor koji se pred njim vodi. U tom smislu Sud mora, ako je potrebno, preoblikovati postavljena pitanja (vidjeti osobito presudu od 13. listopada 2016., M. i S., C-303/15, EU:C:2016:771, t. 16. i navedenu sudsku praksu).

- 35 Stoga postavljeno pitanje valja shvatiti u smislu da sud koji je uputio zahtjev u biti pita koje tumačenje valja dati pojmu „uobičajeno boravište” u smislu članka 11. stavka 1. Uredbe br. 2201/2003, kako bi se utvrdilo radi li se o „nezakonitom zadržavanju” u situaciji poput one u glavnom postupku, u kojoj je dijete rođeno i boravi neprekinuto sa svojom majkom više mjeseci, sukladno zajedničkoj želji svojih roditelja, u državi članici koja nije ona u kojoj su potonji imali svoje uobičajeno boravište prije njegova rođenja. U tom okviru sud koji je uputio zahtjev pita je li u takvoj situaciji prvotna namjera roditelja u odnosu na vraćanje majke zajedno s djetetom u potonju državu članicu presudan čimbenik za zaključak da to dijete ondje ima svoje „uobičajeno boravište” u smislu te uredbe, neovisno o tome što nije nikada bilo fizički prisutno u navedenoj državi članici.
- 36 U tom pogledu valja ponoviti da se prema definiciji iz članka 2. točke 11. Uredbe br. 2201/2003, čiji je sadržaj vrlo sličan onomu članku 3. Haške konvencije iz 1980., pojam „nezakonito odvođenje ili zadržavanje” djeteta odnosi na odvođenje ili zadržavanje djeteta izvršeno kršenjem prava na skrb stečenog sudskom odlukom ili primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom u skladu s pravom „države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova odvođenja ili zadržavanja”.
- 37 Nadalje, u članku 11. stavku 1. Uredbe br. 2201/2003 predviđeno je da se primjenjuju odredbe tog članka ako osoba koja ima pravo na skrb od nadležnih tijela u državi članici zatraži donošenje sudske odluke na temelju Haške konvencije iz 1980., kako bi postigla predaju djeteta koje je nezakonito odvedeno ili zadržano u „državi članici koja nije država članica u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova nezakonitog odvođenja ili zadržavanja”.
- 38 Iz tih odredbi proizlazi da pojam „uobičajeno boravište” predstavlja središnji element za ocjenu osnovanosti zahtjeva za predaju. Naime, takav zahtjev može se prihvatiti samo ako je dijete neposredno prije navodnog odvođenja ili zadržavanja imalo svoje uobičajeno boravište u državi članici u kojoj se predaja traži.
- 39 U odnosu na pitanje kako treba razumjeti izraz „uobičajeno boravište” djeteta, valja podsjetiti da Uredbom br. 2201/2003, kao ni Haškom konvencijom iz 1980., taj pojam nije definiran. Također, članci te uredbe u kojima se on spominje također ne sadržavaju izričito upućivanje na pravo država članica kako bi se definirao njegov smisao i doseg.
- 40 Stoga, kao što je to Sud uzastopno presudio, radi se o autonomnom pojmu prava Unije koji treba tumačiti s obzirom na kontekst odredbi u kojima se on spominje i ciljeve Uredbe br. 2201/2003, osobito one koji proizlaze iz uvodne izjave 12., prema kojoj se njome utvrđena pravila o nadležnosti temelje na svrsi zaštite interesa djeteta, a posebno na kriteriju blizine (vidjeti presude od 2. travnja 2009., A, C-523/07, EU:C:2009:225, t. 34. i 35. i od 22. prosinca 2010., Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, t. 44. do 46.).
- 41 Nadalje, sukladno sudskoj praksi Suda, pojam „uobičajeno boravište” mora imati ujednačeno značenje u Uredbi br. 2201/2003. Stoga se tumačenje dano tom pojmu u okviru članaka 8. i 10. te uredbe, koji se odnose na međunarodnu nadležnost sudova u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, može primijeniti na članak 11. stavak 1. navedene uredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 9. listopada 2014., C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, t. 54.).
- 42 Prema toj sudskoj praksi, „uobičajeno boravište” djeteta odgovara mjestu koje odražava određeni stupanj njegove integracije u društvenoj i obiteljskoj sredini. To mjesto moraju utvrditi nacionalni sudovi imajući u vidu sve konkretne okolnosti svakog pojedinog slučaja (presude od 2. travnja 2009., A, C-523/07, EU:C:2009:225, t. 42. i 44. i od 22. prosinca 2010., Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, t. 47).

- 43 Kako bi se to postiglo, osim fizičke prisutnosti djeteta u nekoj državi članici, treba uzeti u obzir i druge čimbenike koji mogu uputiti na to da ta prisutnost nije vremenski ograničenog ili povremenog karaktera i da djetetovo boravište upućuje na određenu integraciju u društvenu i obiteljsku okolinu (presuda od 2. travnja 2009., A, C-523/07, EU:C:2009:225, t. 38).
- 44 Među te čimbenike ubrajaju se trajanje, regularnost, uvjeti i razlozi boravka djeteta na području države članice kao i njegovo državljanstvo (vidjeti u tom smislu presudu od 2. travnja 2009., A, C-523/07, EU:C:2009:225, t. 39.). Nadalje, relevantni čimbenici mijenjaju se ovisno o dobi dotičnog djeteta (presuda od 22. prosinca 2010., Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, t. 53.).
- 45 Kad je dijete o kojem je riječ dojenče, Sud je utvrdio da je njegova okolina uglavnom obiteljska, koju određuje osoba na koju je upućen ili osobe s kojima živi, koje ga stvarno čuvaju i o njemu se brinu, te da ono nužno dijeli društvenu i obiteljsku okolinu s tom osobom ili s tim osobama. Slijedom toga, kada se o dojenčetu stvarno brine njegova majka u državi članici koja nije ona u kojoj uobičajeno boravi otac, valja uzeti u obzir osobito, s jedne strane, trajanje, regularnost, uvjete i razloge njegova boravka na području prve države članice i, s druge strane, majčino geografsko i obiteljsko podrijetlo te obiteljske i društvene veze koje su majka i dijete ostvarili u istoj državi članici (vidjeti presudu od 22. prosinca 2010., Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, t. 54. do 56.).
- 46 U odnosu na namjeru roditelja da se s djetetom trajno nastane u drugoj državi članici, Sud je priznao da se ona također može uzeti u obzir kada se očituje pojedinim konkretnim radnjama kao što su kupnja ili najam stambenog prostora u državi članici domaćinu (vidjeti u tom smislu presude od 2. travnja 2009., A, C-523/07, EU:C:2009:225, t. 40.).
- 47 [Kako je ispravljeno rješenjem od 12. lipnja 2017.] Stoga, sukladno sudskoj praksi Suda, namjera roditelja ne može sama po sebi u načelu biti odlučujuća za utvrđenje uobičajenog boravišta djeteta u smislu Uredbe br. 2201/2003, već je samo „pokazatelj” koji nadopunjuje lepezu drugih suglasnih elemenata.
- 48 Naime, težina koju valja dati tom elementu kako bi se utvrdilo mjesto uobičajenog boravišta djeteta ovisi o konkretnim okolnostima svakog pojedinog slučaja (vidjeti u tom smislu presudu od 22. prosinca 2010., Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, t. 50. i 51.).
- 49 S obzirom na navedeno, valja ponoviti da je u glavnom postupku, kao što je to naglašeno u točki 32. ove presude, dijete rođeno u državi članici koja je utvrđena sukladno zajedničkoj želji roditelja i da je neposredno prije navodnog zadržavanja ondje uzastopno boravilo pet mjeseci sa svojom majkom, u njezinoj obitelji s očeve strane, i pritom nikada nije napustilo područje navedene države članice.
- 50 U takvim okolnostima smatrati presudnim elementom namjeru koju su prvotno izrazili roditelji u odnosu na povratak majke zajedno s djetetom u drugu državu članicu u kojoj su roditelji imali uobičajeno boravište prije djetetova rođenja i time činjenično uspostaviti opće i apstraktno pravilo prema kojem je uobičajeno boravište dojenčeta nužno ono njegovih roditelja nadilazilo bi granice pojma „uobičajenog boravišta” u smislu Uredbe br. 2201/2003 i bilo bi protivno strukturi, učinkovitosti i cilju postupka predaje. Naposljetku, viši interes djeteta ne zahtijeva tumačenje kakvo je predložio sud koji je uputio zahtjev.
- 51 U tom pogledu, kao prvo, valja ponoviti da pojam „uobičajeno boravište” u smislu Uredbe br. 2201/2003 odražava uglavnom činjenično stanje. Stoga je s tim pojmom teško pomiriti stajalište prema kojem je prvotna namjera roditelja da dijete boravi na određenom području važnija od okolnosti da ono od svojeg rođenja neprekidno boravi u drugoj državi članici.

- 52 Kao drugo, u odnosu na strukturu Haške konvencije iz 1980. i članka 11. stavka 1. Uredbe br. 2201/2003, argument prema kojem roditelji zajedno izvršavaju pravo na skrb i prema kojem zbog tog razloga majka ne može sama odlučiti o mjestu boravka djeteta nije presudan za utvrđenje njegova „uobičajenog boravišta” u smislu te uredbe.
- 53 Naime, sukladno definiciji „nezakonitog odvođenja ili zadržavanja” djeteta iz članka 2. točke 11. navedene uredbe i članka 3. Haške konvencije iz 1980., izložene u točki 36. ove presude, zakonitost ili nezakonitost odvođenja ili zadržavanja ocjenjuje se ovisno o pravima na skrb dodijeljenima sukladno pravu države članice uobičajenog boravišta djeteta prije njegova odvođenja ili zadržavanja. Stoga u okviru ocjene zahtjeva za predaju utvrđenje mjesta uobičajenog boravišta djeteta valja provesti prije utvrđenja eventualno povrijeđenih prava na skrb.
- 54 Slijedom toga, suglasnost ili nepostojanje suglasnosti oca prilikom izvršavanja njegova prava na skrb da se utvrdi boravište djeteta u određenom mjestu nije presudna okolnost za utvrđenje „uobičajenog boravišta” tog djeteta u smislu Uredbe br. 2201/2003, što je, nadalje, u skladu sa stajalištem da taj pojam odražava uglavnom činjenično stanje.
- 55 To je tumačenje, osim toga, potkrijepljeno člankom 10. te uredbe, koji su odnosi upravo na situaciju u kojoj dijete dobiva novo uobičajeno boravište nakon nezakonitog odvođenja ili zadržavanja.
- 56 Kao treće, u predmetu poput onoga u glavnom postupku smatrati prvotnu namjeru roditelja presudnim čimbenikom za utvrđenje uobičajenog boravišta djeteta bilo bi protivno djelotvornosti postupka predaje i pravne sigurnosti.
- 57 U tom pogledu valja ponoviti da je postupak predaje po svojoj naravi hitan postupak, s obzirom na to da je njegov cilj, kako je to navedeno u preambuli Haške konvencije iz 1980. i u uvodnoj izjavi 17. Uredbe br. 2201/2003, brz povratak djeteta. Unijin je zakonodavac osim toga konkretizirao taj važni cilj tako što je u članku 11. stavku 3. Uredbe br. 2201/2003 naložio sudovima kojima je podnesen zahtjev za predaju djeteta da, osim ako to sprečavaju iznimne okolnosti, donesu odluku najkasnije šest tjedana od dana podnošenja zahtjeva.
- 58 Zahtjev za predaju stoga se temelji na elementima koji se mogu brzo i lako provjeriti i koji su, u granicama mogućeg, nedvojbeni. Međutim, u predmetu poput onoga u glavnom postupku može biti otežano odnosno nemoguće utvrditi izvan svake razumne sumnje, među ostalim, datum o kojem su se roditelji dogovorili u odnosu na povratak majke u državu članicu njihova uobičajenog boravišta i je li odluka majke da ostane u državi članici djetetova rođenja uzrok ili, suprotno tomu, posljedica zahtjeva za razvod koji je otac podnio sudovima prve države.
- 59 Zaključno, primijeniti u tom kontekstu tumačenje pojma „uobičajenog boravišta” djeteta u smislu Uredbe br. 2201/2003 tako da prvotna namjera roditelja u odnosu na mjesto koje „je trebalo biti” mjesto uobičajenog boravišta predstavlja prevladavajući čimbenik značilo bi obvezati nacionalne sudove ili da prikupe velik broj dokaza i izjava svjedoka kako bi sa sigurnošću utvrdili navedenu namjeru, što se teško može pomiriti s hitnom naravi postupka predaje, ili da donesu svoje odluke a da pritom ne raspolažu svim relevantnim elementima, što je izvor pravne nesigurnosti.
- 60 Kao četvrto, u predmetu poput onoga u glavnom postupku tumačenje pojma „uobičajeno boravište” kao što je ono koje je predložio sud koji je uputio zahtjev bilo bi protivno cilju postupka predaje.
- 61 Naime, iz izvješća s objašnjenjima Haške konvencije iz 1980. proizlazi da je jedan od njezinih ciljeva, a samim time i članka 11. Uredbe br. 2201/2003, da se ponovno uspostavi *statu quo ante*, odnosno situacija koja je postojala prije nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta. Također, cilj je postupka predaje njegovo vraćanje u okruženje koje mu je poznatije i na taj način ponovno uspostavljanje kontinuiteta njegovih uvjeta života i razvoja.

- 62 Sukladno tom cilju, u situaciji kao što je ona u glavnom postupku navodno nezakonito postupanje jednog od roditelja ne može samo po sebi opravdati odluku da se prihvati zahtjev za predaju i da se dijete premjesti iz države članice u kojoj je rođeno i u kojoj redovito i kontinuirano boravi u državu članicu koja mu nije poznata.
- 63 Naime, postupak predaje uređen Haškom konvencijom iz 1980. i Uredbom br. 2201/2003 ima također za cilj onemogućavanje da jedan od roditelja osnaži svoj položaj u odnosu na pitanje skrbi nad djetetom tako da činjeničnim putem izbjegne nadležnost sudova koji su sukladno pravilima predviđenima tom uredbom načelno određeni za donošenje odluke o roditeljskoj odgovornosti koja se na njega odnosi (vidjeti u tom smislu presude od 23. prosinca 2009., *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, t. 49 i od 9. listopada 2014., C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, t. 67.).
- 64 U tom pogledu valja, međutim, naglasiti da u odnosu na glavni postupak nije dostavljen nikakav dokaz na temelju kojeg se može izvesti pretpostavka o majčinoj namjeri da zaobiđe pravila o nadležnosti predviđena tom uredbom u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću.
- 65 Nadalje, valja pojasniti da se odlukom u vezi s povratkom ili zadržavanjem djeteta ne uređuje pitanje izvršavanja skrbi nad njime. U tom smislu, to što u glavnom postupku otac nema pravo na postupak predaje ne utječe na njegovu mogućnost da ostvari svoja prava nad djetetom u postupku u kojem se odlučuje o meritumu roditeljske odgovornosti, pokrenutom pred sudovima koji su nadležni da o tome odluče na temelju odredbi Uredbe br. 2201/2003, u kojem se može provesti detaljno ispitivanje svih okolnosti, uključujući one o postupanju roditelja (vidjeti analogijom presudu od 5. listopada 2010., *McB.*, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, t. 58.).
- 66 Naposljetku, budući da, kao što je to već navedeno u točki 40. ove presude, pojam „uobičajenog boravišta” u smislu Uredbe br. 2201/2003 treba tumačiti imajući u vidu viši interes djeteta, valja naglasiti da taj prvenstveni cilj u ovom postupku ne zahtijeva tumačenje poput onoga koje je predložio sud koji je uputio zahtjev. Posebno, pravo djeteta da održava osobne odnose i izravne kontakte s oboje roditelja, propisano člankom 24. stavkom 3. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, ne zahtijeva da se dijete premjesti u državu članicu u kojoj se nalazilo boravište potonjih prije njegova rođenja. Naime, to se temeljno pravo može zaštititi u okviru postupka u kojem se odlučuje o meritumu prava na skrb, kao što je to navedeno u prethodnoj točki, u kojem će se pitanje skrbi moći ponovno ocijeniti i, prema potrebi, utvrditi eventualna prava na posjet.
- 67 Uz to, u skladu je s kriterijem blizine – kojemu u okviru Uredbe br. 2201/2003 Unijin zakonodavac daje prednost, upravo kako bi osigurao da se uzme u obzir viši interes djeteta – da eventualne odluke koje se na njega odnose donesu sudovi države članice u kojoj dijete kontinuirano boravi od svojeg rođenja (vidjeti u tom smislu presude od 23. prosinca 2009., *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, t. 36. i od 15. srpnja 2010., *Purrucker*, C-256/09, EU:C:2010:437, t. 91.).
- 68 U svakom slučaju, Sud ne raspolaže nijednim elementom koji upućuje na to da bi, u posebnim okolnostima koje obilježavaju glavni postupak, interes djeteta bio ugrožen.
- 69 Zbog tih razloga, u predmetu poput onoga u glavnom postupku članak 11. stavak 1. Uredbe br. 2201/2003 ne može se tumačiti na način da je, neposredno prije zadržavanja na koje se otac poziva, dijete imalo „uobičajeno boravište” u smislu te odredbe u državi članici u kojoj su imali uobičajeno boravište njegovi roditelji prije njegova rođenja. Stoga odbijanje majke da se zajedno s djetetom vrati u tu državu ne može predstavljati „nezakonito odvođenje ili zadržavanje” djeteta u smislu navedene odredbe.
- 70 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti tako da članak 11. stavak 1. Uredbe br. 2201/2003 treba tumačiti na način da u situaciji poput one u glavnom postupku, u kojoj je dijete rođeno i neprekidno boravi sa svojom majkom više mjeseci, sukladno zajedničkoj želji svojih roditelja, u državi članici koja nije ona u kojoj su oni imali svoje uobičajeno boravište prije

njegova rođenja, prvotna namjera roditelja u odnosu na vraćanje majke zajedno s djetetom u potonju državu članicu ne dopušta zaključak da je to dijete ondje imalo svoje „uobičajeno boravište” u smislu te uredbe.

Slijedom toga, u takvoj situaciji odbijanje majke da se vrati u istu državu članicu zajedno s djetetom ne može se smatrati „nezakonitim odvođenjem ili zadržavanjem” djeteta u smislu navedenog članka 11. stavka 1.

Troškovi

- ⁷¹ Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (peto vijeće) odlučuje:

Članak 11. stavak 1. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, treba tumačiti na način da u situaciji poput one u glavnom postupku, u kojoj je dijete rođeno i neprekidno boravi sa svojom majkom više mjeseci, sukladno zajedničkoj želji svojih roditelja, u državi članici koja nije ona u kojoj su oni imali svoje uobičajeno boravište prije njegova rođenja, prvotna namjera roditelja u odnosu na vraćanje majke zajedno s djetetom u potonju državu članicu ne dopušta zaključak da je to dijete ondje imalo svoje „uobičajeno boravište” u smislu te uredbe.

Slijedom toga, u takvoj situaciji odbijanje majke da se vrati u istu državu članicu zajedno s djetetom ne može se smatrati „nezakonitim odvođenjem ili zadržavanjem” djeteta u smislu navedenog članka 11. stavka 1.

Potpisi